

Ələkbər Salahzadə vadisi

(Atamın xatirəsinə)

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində elə şəxsiyyətlər, şairlər, söz adamları olub ki, bütün yaradıcılıqları boyu xalqa, xalqın ədəbiyyatına, mədəni irsinin zənginləşməsinə xidmət ediblər. Nizami, Füzuli, Nəsimi, M.Ə.Sabir, R.Rza və başqaları kimi. Onlar ancaq həyatları boyu bir məqsəd uğrunda mübarizə aparıblar: xalqa, xalqın maariflənməsinə xidmət etmək. 60-cılar nəslinin özünəməxsus nümayəndələrindən biri olan atam Ələkbər Salahzadənin də ömrü boyu bir məqsədi, bir amalı olub: xalqın, vətəninə gələcəyini daha firavan, daha da gözəl görmək. Atam Ələkbər Salahzadə haqqında fikirləşəndə, onu xalqdan, onun dərdlərindən, ağrılarından kənarında təsəvvür etmərəm. Çünki bütün varlığı ilə xalqını sevirdi, onun acılarını, dərdlərini ürayindən keçirərək yazırdı. Milli təəssübkeşlik duyğusu onun yaradıcılığında, şeirlərindən qırmızı xətt kimi keçirdi.

Yurdu odlar yurdu olan elə od doğulmalıdır, Ocağına yana-yana oddan oyaq olmalıdır.

Və yaxud da başqa bir şeirində; Biz ki belə xor baxırıq, İlahi, sən qoru Azərbaycanı - deyirdi şair. Və bu narahatlıq, vətəndən nigaranlıq onun həm həyatında, həm də yaradıcılığında ömrünün sonuncu davam etdi.

Atam haqqında yazarkən ustadı böyük şair Rəsul Rzanın bu fikirlərini də xatırlamalıyam: "Ələk-

bər Salahzadənin şeirlərindəki lirik hiss, zirək görüş, səmərəli axtarış onun poetik istedadını göstərir. Onun "Çörək qoxulu tüstü" adlı şeiri gözəl insan hisslərinin poetik tərənnümüdür. O, çörək qoxuyan tüstülərin zülmətə, ehtiyaca, qısa, soyuğa tuşlanmış bacalardan çıxdığını deyəndə, biz adicə tüstünün, çörək qoxulu tüstünün bizə nə qədər əziz, gərəkliliyini yeni bir qüvvətlə hiss edirik".

Doğrudan da "Çörək qoxulu tüstü" şeirində belə doğma torpağın, evdən çıxan tüstünün vətənpərvər bir şairin yozumunda ətrini duyuruq. Əslində, onun bütün şeirlərinin mayasında vətən sevgisi, vətənə məhəbbət durur. Onun istənilən mövzuda şeirlərini oxuyanda eyni hissləri yaşayırsan. Bu sıradan tənqidçi, publisist Zakir Məmmədinin fikirləri də maraqlıdır: "Mənim zənnimdə Ələkbər Salahzadə milli söz sənətimiz üçün eləcə 60-cılar adlandırılan nəslin bir tanınmış ismi yox, ən yeni dövrün ədəbi salnaməsində yadda qalan şairlərindən biridir. Konkret bir epoxanın yetişdirməsi olsa da, Ə.Salahzadə kimi söz adamlarının dəyərləndirilməsi bir günün, beş günün, bir adamın, beş adamın işi yox, gələcək intibahlardan keçib gedən böyük zamanın işidir". Zakir Məmmədinin bu dəyərli fikirlərinə qoşulub deyə bilərəm ki, atamın bəzi şeirlərini dərk etmək çox çətindir. Onun şeirləri doğrudan da

gələcək zamanlara hesablanmış təsiri bağışlayır. Bəzi tənqidçilər onu eksperimentçi, formalist adlandırırdılar, şeirlərində Mayakovkinin, Voznesenskinin təsiri duyulduğunu yazırdılar. Amma mən deyirdim ki, o, Azərbaycan poeziyasında öz yolunu tapmışdı, daha çox o, özü idi, bütün şeirlərində orijinallığı ilə seçilirdi, yeni orijinal poetik ifadə vasitələrin, obrazlı deyimlərin, ən uyğun metaforaların, təşbehlərin axtarışında idi. Səslərin, sözlərin alliterasiyası ilə şeirdə sanki musiqi sədaları eşidilir, sanki sözlərlə tablolar çəkir, mənzərə yaradırdı. Xocalı hadisələrinə həsr etdiyi "Xocalı xəçilləri" poeması da belə səslərin, sözlərin bolluğu ilə yadda qalır. Sanki baş verənlərin mənzərəsi yaradılır burda. Xocalıda vəhşicəsinə öldürülmüş insanların taleyinə acıyır şair.

Xıncımlandı, silindi Yer üzündən Xocalı; Niyə bir körpə qanı odlamadı dünyanı;
-deyə ikili standartlarla işləyən dünyaya etiraz edirdi.

SOS! SOS! Dünya susdu!

Yağı qana susayıb;

Xocalını qan içində susdurarkən;

Dünya ağzına su alıb susdu; səsinə qısdı.
-deyərkən də öz xalqının acılarını, ağrılarını car çəkirdi.

Cənab səfir, bilirsənmi, nə olmuşdu o gecə?!

Səni arayan gözlər oyulmuşdu o gecə...

Axan qanlara bais, kimdir, guya bilmirsən?!

Nədən qanıçənləri cəllad sayı bilmirsən?!

- deyə dünyaya səslənirdi.

Xirosima! Xocalıda o gecə...

Xatına bir də od vurdular.

**Xaraba Liditseni yenidən dağıtdılar,
Xışmalayıb, Sonqmini kül eyləyib göyə sovurdular...**
- deyə Xocalıdakı terrorun, soyqırımın miqyasının dünyadakı soyqırımlardan daha betər olduğunu göstərirdi.

20 Yanvar hadisələrində də şəhidlərin ölümünə eyni yanğı ilə yanırdı.

**Mən də ölə bilərdim o gecə,
sən də, o da.**

**Mən qala-qala,
sən dura-dura,
onlar şəhid oldular,
onlar gəldilər bura!**

Və yaxud da şeirin sonunda; Necə gəldi o gecə! O gecə o gün gəldi! Vətənin damarına onların qanı uyğun gəldi. - deyə şəhidlərin ölümünə ağı oxuyurdu, sanki.

Əlbəttə, ölkədə baş verənlərə biganə qala bilmirdi şair. Sanki onun ürəyi xalqın ürəyi ilə həmahəng döyünürdü. Vətəninə baş verən hadisələrə eyni vətəndaş yanğısı ilə həm şeirləri, həm də publisistik yazıları ilə öz fikrini, münasibətini də bildirirdi.

90-cı illərdə "Ulduz" jurnalının böhranlı vaxtlarında bu jurnalın dirçəlməsində az zəhməti olmadı atamın. Bəlkə də böyük söylə, min bir zəhmətlə "Ulduz" jurnalını "ölməyə" qoymadı, bu jurnalı böhrandan çıxarıb, onun daha da çiçəklənməsinə, inkişaf etməsinə rəvac verdi. Həm "Ulduz", sonralar isə həm də "Qobustan" jurnallarında redaktor işlədiyi zamanlarda bu jurnalların səviyyəsinə uyğun gəlməyən yazıların çap olunmasına imkan vermədi. Əksinə, çalışdı ki, bu jurnallar yüksək səviyyədə çıxsın, yüksək məzmunlu yazılar dərc olunsun. Və sözsüz ki, öz istədiyinə çatdı da. Bu jurnalları varoqlədikcə düşünürsən ki, nə qədər səhhəti bahasına da olsa, burada atam ədəbiyyatın, mədəniyyətin inkişafına öz töhfəsini verib, onun bu jurnalların yüksək səviyyədə nəsrində böyük zəhməti olub. Və ömrünün axırına qədər də öz əqidəsinə

sadiq qaldı.

Sözsüz ki, hər bir xalqın tarixində o xalqın kim olduğunu, nəyə qadir olduğunu, hansı dəyərlərə malik olduğunu göstərən şəxsiyyətləri, söz adamları olur. Və o şəxsiyyətlərin də, söz adamlarının da kim olduğunu öz əsərləri, seçdikləri amal, əqidə bəlirləyir. Və belə şairlərdən biri də gözəl insan atam Ələkbər Salahzadədir. O, öz bənzərsiz poeziyası ilə, əqidəsi, amalı ilə bütün ömrü boyu xalqına, onun ədəbiyyatına, mədəniyyətinə xidmət etdi. Heç bir titul, heç bir imtiyaz ummadan. Və onun həyatdan getməsi ilə Azərbaycan ədəbiyyatı bənzərsiz, gözəl şairlərdən birini itirdi. Və mən inanıram ki, atam dünyasını dəyişsə də, onun böyük poeziyası, bütöv şəxsiyyəti yaddaşlarda qalacaq. Heç bir zaman onun əziz xatirəsi onun yaxınlarının, doğmalarının, onu sevenlərin yaddaşından silinməyəcək. Sonda yazımı elə Zakir Məmmədin bu təsirli fikirləri ilə bitirmək istəyirəm: "Adəmdən Xatəmə, əhli-bəşər, Vaxt boyda nəhəng bir "vadidə" yaşasa da, həmin böyük vadiyə aparıb çıxaran dağ vadiləri, çay vadiləri vardır. Bir də ele vaxtın bağrından qopub ayrılmış söz-sənət vadiləri vardır. Oraya çəkilib dünyanın dününəndən, gələcəyindən, yaxşısından, pisindən xəbər tutmaq olar. "Bir adamdı, hər dəryada ada adam, hər fəryada tel-tel əsən, dara düşən dosta-yara fəda adam. Bir adamdı, adidən adi adam. Yan-yörəsində iyde də çiçəkləyən, qanqal da bitib qalan vadi, vadi, vadi adam".

Bu adam, deyəsən, həm də şairin özüdür. Ondan o tərəfə nəyin olub-olmamasından asılı olmayaraq "Vaxt içində" yol keçərək bir an ayaq saxlayıb Ona sarı boylanan hələ çox olacaq. Ən azı, iyde qoxulu poeziyası hələ çox ötədən çox kimsələri bu vadiyə yön aldıracaqdır. Bu vadi vaxt içində söz vadisidir, şeir-sənət vadisidir, "yan-yörəsində qanqal da bitib qalan" iyde qoxulu vadi. Ələkbər Salahzadə vadisi.